

**Fekete István
Zsellérek**

A regény az első világháború kitörésétől a huszas évek elejéig követi nyomon egy falu életét és két, felnőtté érlelődő kamaszfiú barátságát. Főhőse, Zsellér Péter a Debrecen környéki településről kerül a híres Református Kollégiumba, ahol egy osztályban tanul faluja nagyhatalmú tiszttartójának fiával, Ughy Lacival. Eltérő társadalmi helyzetük ellenére hamar kiderül, hogy a két fiú rokonlélek, s barátságukat szolidaritásukat a történelem viharai csak tovább erősítik.

Közvetlenül a tanácsköztársaság bukása után belekóstolnak a pesti "úri középosztály" világába

is, ami a főhőst arra indítja, hogy inkább hazatérjen falujába, s a korszerű gazdálkodás megszervezésén fáradozzon, míg barátja az ellentétes utat, a könnyedebb, felszínesebb életformát választja.

Fekete István könyvének szelleme, a falu fejlődéséről vallott nézetei a két világháború közötti népi írók eszmerendszerével rokon. Részben e gondolatok, részben a tanácsköztársaság időszakának ábrázolása miatt nem jelenhetett meg 1945 óta új kiadásban. A később ifjúsági regények, természetkönyvek szerzőjeként ismert Fekete István e korai munkája erősen társadalmi ihletésű mű, amely azonban szerves része a klasszikus rangú életműnek. A könyv hagyományos építkezésű, realista regény. Vége.

felolvassa: Ifjú György

378mb, 80kbps, mono, mp-3

<http://www.rapidsharemedia.com/showthread.php?tid=15342>

<http://radiojatekok.co.cc/forum/search.php?t=6>

*

Fekete István : ZSELLÉREK

Dragon64 - 2007.10.25 18:48

1945 óta a tiltott könyvek listáján szerepelt a könyv, a "Tanácsköztársaság" valós ábrázolása miatt... Szeretném, ha minél több olvasó megismerné! Kedvcsinálónak bemutatok belőle néhány részletet.

A zsellérek valójában nem a falusi nincstelenekeket jelenti, hanem családnév, ha némiképp jelképes is, a módosabb falusi gazdák szemszögéből ábrázolja a világot.

A regény kétségtelenül Fekete István egyik legjobb írása, azzá teszi a szándék naívságában is nemes tisztasága, szemléleti frissessége, az induló tehetség duzzadó ereje, a föld, a mezők, a paraszt iránt megrendítő szeretete.

A könyv a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda pályázatán első díjat nyert.

A II. Világháborút követő kommunista rémuralom után először 1994 - ben jelent meg a Fekete István életműve sorozatban, a Nesztor Kiadó gondozásában.

"De azért a tavaszi vásárt megtartották. Nappalra mintha elültek volna a rémek. Tele volt a

vásártér. A zsibongás csak olyan volt, mint máskor.. Az ökrök nyugalmas szeme úgy nézett a sokadalomba, mint máskor, és az emberek már megtanulták, hogy a fehérpénz is : pénz.

Volt azért még olyan is, aki zúgolódott.

- Ezért a marháért még kéken is megadhatna ezer koronát. Nemhogy fehérben...

- Van ez is olyan jó pénz - mondta a kupec.

- Ha magának jó, hát tartsa meg!

A kupec lármázni kezdett.

- Mi van itt? - kérdezte egy katona.

- A pénzt szídjá ez a paraszt. Meg a kormányt...

A katona megrántotta az ember kabátját. - Maga merte ?

Az öreg paraszt végigmérte a katonát.

- Vedd el a kezed, fiam, mert ez a lajbi ki van fizetve!...

A katona ordított:

- Vigyázz, zsíros paraszt, mert úgy lógsz, mint a véres hurka! Vége a régi világnak...

- Elég baj az...

A katona mellbelökte az öregembert.

- Még járatod a szád?...

Az ember megtántorodott, de nem esett el. - Megütöttél, kutya? - és botjával végigvágott a katonán.

Ekkor már tömeg nőtt körülöttük, a kupec pedig öt revolveres katonával jött vissza.

- Itt van! - mondta. - Bottal vágta fejbe, szíjta a kormányt és a pénzt, nyilvánosan.

Közrefogták az öreget : - Előre!

- Elmegyek én a törvénybe, ha köll. Bíró János a nevem, Antalosrul, de az ökröket most nem hagyom. Várjanak, míg visszajön az asszony...

Olyat lódítottak rajta, hogy felbukott.

- Előre!

- Hát majd ezt is megmondom a törvényben. Emberek maguk ? Sógor, vigyázzon az ökrökre - kiáltotta valakinek - amíg az asszony visszajön!

A csizmás, gatyás öreg paraszt támolyogva ért a páncélvonat mellé. Arca lila volt már.

Az állomáson túl folyt a patak, melyben fürödni szoktunk. Partján füzek álltak és most apró rügyeiket nézegették a víz zöld tükrében.

Itt ült össze a vésztörvényszék.

- Ütöttek, uram, rúgtak ezek a kutyák...

- Csend! Mit mondott maga a kormányról?

- Semmit. A pénz felől szóltam, de azt sem úgy...

- Szídta a kormányt, szídta a pénzt. Azt mondta, jobb volt a régi világ és fejbevagott. Itt van! - és a katona levette fejéről a sapkáját.

- Majd én elmondom a törvényben, hogy volt...

- A törvényszék itt van.

- Itt?...

- Elismeri, amit ez a katona állít, vagy hozzunk tanúkat?

- Minek a tanú? Olyanformán volt. Ha megbüntetnek, hát megbüntetnek, de engem ne taszigáljon senki...

Felállt egy ember a tábori székről.

- Bevallotta! A tanácskormány élete : a hitele és a pénze. Aki ebbe belegázol: az életünkbe gázol. Ez az ember ezt tette. Mit érdemel?

- Kötelelet!

Az öreg paraszt csak állt, és nézett. Játszanak ezek itt vele? Árokparton törvénykeznek?

Micsoda komédia ez? Majd szól nekik, hogy büntessék meg, ha már haragjában rosszat szólt, de eresszék most már el. Az ökrökre eddig már jött vevő. Az asszony még elpotyázza azt a két szép állatot... Könyörgőre fogta a dolgot: - Tiszt uram - csak így szólok, mert nem látom a sarzsiját -, értem én a szót. Nem tagadok a törvényben sem semmit, de most már eresszenek!

- A kezét hátra kell kötni!

Engedelmesen előre tartotta a kezét.

- Így is lehet, ha ez még hozzátartozik...

Hátracsavarták a kezét, és megkötözték.

A páncélvonat egyik ajtaja kinyílt. Álmos vörösszemű ember csúszott le a földre. Kötél volt a kezében. Fogai kilátszottak, mint a nyúlnak. Dülöngött egy kicsit és a földet nézte.

- Vigyétek! Majd a többi kutya megtudja, hogy a proletárdiktatúra hogy bünteti, aki belénk rúg!

- Uram!

A patakparton már sűrűn álltak az emberek.

- Csak nem akasztják fel?

- Fenét! - mondta valaki. - Ráijesztenek az öreg parasztra. Eztán majd befogja a száját.

De a gondolatok közt dermedés nőtt. A hurok már ott lógott az egyik fűzfa ágán és egy ládát tettek alá. Körülötte katonák feltűzött szuronnyal.

Az öreget bevezették a körbe.

- Álljon fel erre a ládára!

Tanácsstalanul körülnézett. Aztán a földre. Mit akarnak ezek ? Magasságos Isten! Kik ezek? Olyan idegenek, olyan komorak. Szemükben a valóság kegyetlen várása. Nem igaz... hát, hogy lehetne igaz?...

Feldobták a ládára. Amikor felegyenesedett, már nyakában volt a kötél. Szemében csak ekkor rebtent meg a halál közelsége. Le akart ugrani, de a hóhér erősen fogta. - Mindjárt kapálódzhatsz! - és fogainak fehér ínye látszott.

Az öreg szemei irtózatossá lettek. Még küzdött. Átkiáltott a patakon: - Emberek! Emberek! Ne

hagyjatok!...

A tömeg mozdulatlan volt. A halál ígérete összeszorította a torkukat. Lábaikba ólom futott. A kiáltás átreppent a víz felett és elenyészett.

- Isten!

A fűz vastag ága megrándult és himbálódzni kezdett. A remegések végigfutottak a fán, de egyre fogytak. Aztán csend lett. A patak vize s az emberek aztán szétfutottak a hírrel.

A katonák visszamentek a páncélvonathoz. A hóhér odaballagott a magas emberhez, ki a tábori széken cigarettázott.

- Rendben van!

Az fel se nézett.

- Lefekhetsz, Bika! Majd szólunk, ha lesz valami.

Az az ember aztán egyedül maradt. Később felkelt, eldobta cigarettáját és oda se nézett a fára, melynek vastag ága görnyedten tartotta Bíró Jánost, Antalosról.

Ennek az embernek hosszú sápadt arca volt és orosz tányérsapkát viselt."

"A városban csend volt. Az utcák népesek, de sehol gyülekezés vagy szónoklat. Sűrűn láttunk őrjáratokat. Sokféle, öreg katonaruhában jártak, de egyszerre léptek és nem a járdán mentek. Sapkájukon hátralengő toll...

- Szegedről jöttek - mondták a bennfentesek -, csupa alföldi parasztgyerek... Úgy mondták ezt, mintha azt mondták volna: - Most már jó lesz minden... parasztgyerekek őrzik a várost.

Utcánkban szokatlan élesen vert a lovak patkója. A házak bizonytalan idegenséggel dobálták a csattogást és egy - két helyen kinéztek az emberek. Csak kinéztek. Szemükben várakozás volt, de egy ember vidáman intett kezeivel és én szívesen emeltem meg a kalapom. Az embert ismertem. Csikár úr műhelyében dolgozott. Visszafordultam és ő is visszanézett. Mosolyogtunk, mintha régen nem találkoztunk volna, pedig a forradalmak alatt sokszor nem ismertük meg egymást.

Tamás bácsi nem várt az utcán. Csak nincs valami baja?

- Dehogyan van, fiam, - mondta Róza néni - A kaszárnnyát tatarozzák, meszelik. Ezek után a gazemberek után annyi piszok maradt, hogy egy év alatt se hozzák rendbe.

- De legalább hozzáfogtak..."

"Egy fiatal tiszt ment előttünk. A boltajtóban, ahonnét a vézna kis szatócs villogtatta ollóját valamikor az én sánta hadnagyomra, most is ott állt a boltos. Talán szívesen kiáltotta volna most is, hogy "üssék le a kutyt", de most ez veszedelmes lett volna.

- Nézd azt a férget! - mondta Laci. - Nézd!

Sose láttam ilyen arcot.

A tiszt már elment, de a boltos szeme úgy követte, mintha ráragadt volna. Arcán a megvetés, düh, keserű gúny, bosszúvágy, fenyegetés, félelem összeolvadt valami rettentő torz, fogcsikorgató átokká és ha ölni lehetett volna szemmel, az a tiszt már nem élne.

Később is sokat gondolkoztam ezen s az üzletekben sokszor láttam felvillanni töredékeit ennek a tekintetnek, Mintha valami véres misztikum hallgatódzott volna a pultok mögött s a raktárak sötét odújában. Nem értettem miért, hiszen ezek az üzletek szépek voltak, előkelők, vagyonosak és a katonák, a papok, az urak odahordták pénzüket."

*

EGY NEGATÍV KRITIKA...

Nyugat · / · 1940 · / · 1940. 2. szám · / · FIGYELŐ

Nagypál István: Zsellérek

Fekete István könyve. - A Kir. M. Egyetemi Nyomda regénypályázatának díjnyertes műve

A kissé megtévesztő cím nyilván a legutóbb lábrakapott «parasztirodalom» némely vonatkozását akarja kihasználni. A főhőst hívják ugyanis Zsellér Péternek, ámbár távolról sem szegény földmunkás sarjadék; hiszen az öreg Zsellér nyugodtan tudja viselni fia egyetemi tanulmányainak, sőt pezsgős dorbézolásainak költségét is, egy «Apám, küldj pénzt» jellegű távirat ellenében. Ami pedig valódi zsellér-körökben egyáltalán nem általános eset.

Az író szokványos paraszti «Entwicklungsroman»-t akart írni: hogyan lesz a jótanuló parasztyerekből a szigorú, de jóságos tisztartó segítségével ügyvéd, hogyan áll ellent a polgári osztályba való felszívódásnak, időnként büszkén hirdetve paraszti származását, tekintve, hogy ennek van ma bizonyos konjunktúrája. Ha eddig nem volt paraszt-giccs, most megszületett. A regényekben az összes sablónok előfordulnak; a kis Zsellér Péter megmenti a

tisztartót a forradalom bosszúja elől, ujságcím-szövegek formájában megismerjük politikai eszmélkedését, amely ebben jut végső kifejezésre: a kormányra kell szavazni, mert az hoz minden áldást. Szerelmi téren az ifjú megveti a bűnös nagyváros csábításait, s inkább egy fiatalon megözvegyült parasztmenyecske karjában észleli a falu idilli tisztaságát. Az asszonyt feleségül venni viszont nem nagyon akarja, s mikor az férjhez kényszerül, sírva-vigadásba fojtja bánatát. Majd megjavul, egy szorgalmas, ugyancsak paraszti eredetű sváb kereskedőtől élelmességet tanul, később belterjes gazdálkodáshoz kezd, s végül is némi készpénz és törhetetlen akarat árán termelőszövetkezetet hoz létre, mint a falu esze.

Ebbe a keretbe minden belefér: a földkérdés, az úr-paraszt ellentét, a forradalmak körül lezajlott és felhánytorgatott minden sajtófrázis, az értelmiségi ifjúságnak praktikus pályára való terelése, a falusi intelligencia és parasztság közti testvériesülés - szóval mindaz, ami egy mérsékelt és kilátástalan reformprogramot kitölt. Csak éppenséggel zselléerekről, a tulajdonképpeni földkérdésről nincsen szó; ezek egyszerűen nem léteznek az író számára. Az összes paraszti alakok a jómódú, józan, derekas, úrtisztelő középparasztságból verbuválódnak. Zsellér Péter ideálja a tisztartó, aki előtt «a legvadabb béreslegények... elpirultak, ha hozzájuk szólt és lesütötték a fejüket (sic!)» - hogy miért, azt A puszták népé-ből jól tudjuk, nyilván nem a tisztartó személyes varázsa folytán. Budapest mint egy nagybbszabású fertő szerepel a regényben: «a falumat átlépek és már látom, amint égrevert fényével felém nyújtja karját az öreg Duna bűnös nagyvárosa: Budapest».

Ezekon túlmenően irodalmi értékekről vajmi nehéz beszélni a regénnyel kapcsolatban. Egyszerűen nincs stílusa, a napilapok népieskedő tárcáinak hangján túl. Csak felületes külső eseményeket látunk, komoly lélekrajzot; klisénél több alakokat, jellemzést vagy akár csak érzékeltető faluleírást sehol sem lelünk. Egy értékes irodalmi ösztönzésből fakadt, divattá sekélyesedett, valódi írói élmények hijján lévő álirodalmiság terméke ez a regény - nagy szegénységi bizonyítvány, hogy ezt kellett (nyilván jobb hijján) egy irodalmi pályázat nyertesének megtenni.

*

Fekete István: Zsellérek - LAZI KIADÓ 209.

Az író ezen könyvét 1946 tavaszán betiltották, és még a rendszerváltás után sem jelenhetett meg teljes egészében...A cím ellenére a Zsellérek, nem a szegény sorban élő, falusi földművesekről szól. Főszereplője Zsellér Péter, akit szegény sorban élő szülei a közeli városba küldenek tanulni. Egy osztályba kerül „földijével”(falubelijével) Ughy Lászlóval, a tisztartó fiával. Péter mindenben kiváló eredményeket ér el, és segít Lacinak számtanban. Jó barátokká válnak. Míg ők az iskolában próbálnak helytállni, addig az I. világháború egyre csak húzódik és egy nap kitör az őszirózsás forradalom.

A regény 1939 és 1944 között hét kiadásban jelent meg. Szerzőjét országosan híressé tette, még a kritikusok is felfigyeltek rá. A II. világháború után a politikai rendőrség is bántalmazta

Fekete Istvánt, ugyanis a könyvben olyan dolgokat ír a forradalomról és a bolsevizmusról, amelyek nem igazán nyerte el az akkori politikai elit tetszését.

*

FEKETE ISTVÁN

Művei

Első kiadás éve Cím Megjegyzés

- 1937 A koppányi aga testamentuma (ifjúsági regény, történelmi regény)
- 1939 Zsellérek (regény)
- 1940 Csí – és más elbeszélések (állattörténetek, kisregények: Csí, Hú, Kele, Vuk és novellák)
- 1940 Doktor Kovács István (forgatókönyv)
- 1940 Hajnalodik (színdarab)
- 1941 Öreg utakon (elbeszélések)
- 1942 Féltékenység (forgatókönyv)
- 1942 Túlító part (forgatókönyv)
- 1942 Hajnal Badányban (regény)
- 1943 Aranypáva (forgatókönyv)
- 1944 Egy szem kukorica (novellák)
- 1944 Emberek között (regény)
- 1944 Emberpor (újságokban, folyóiratokban megjelentek válogatása)
- 1947 Gyeplő nélkül (regény)
- 1947 Tíz szál gyertya (elbeszélések)

Rádiós regénytár

http://www.katolikusradio.hu/?m_id=4&m_op=view&id=89&ado=1

1955 Kele (állattörténet egy gólyáról)
1955 Lutra (állattörténet egy vidráról)
1955 Halászat (tudományos munka: a tankönyv, melyből még ma is tanítanak a szakemberek)
1957 Tüskevár (ifjúsági regény)
1957 Bogáncs (regény)
1959 Téli berek (regény, a Tüskevár folytatása)
1960 Pepi-kert (tudományos munka: A szarvasi arborétum története és leírása)
1962 Őszi vásár (elbeszélések)
1962 Kittenberger Kálmán élete (életrajzi regény)
1965 Vuk (állattörténet egy rókáról)
1965 Csend – 21 nap (kisregény)
1966 Hú (állattörténet egy bagolyról)
1968 Barangolások (elbeszélések)
1970 Ballagó idő (életrajzi regény)
1973 Tarka rét (elbeszélések és versek) az író posztumusz elbeszélés kötetét, folyóiratokból és Fekete István hagyatékából válogatta özvegye
1973 Rózsakunyhó (elbeszélések, karcolatok)
1987 Erdei utakon (elbeszélések)
1987 Vadászatok erdőn-mezőn (elbeszélések)
1993 Ci-Nyi (állattörténetek)
1994 Végtelen út (regény)
2005 Karácsony éjjel (regény)
2006 Kísértés (elbeszélés, novella, kisregény)
2006 Tűz mellett (elbeszélések)
2006 Erdély (kisprózák)
2007 Fészekrablás (elbeszélés, novella, kisregény)
2007 Tojáshéjdarabkák (regény)
1997 A három uhu és más történetek ()
2000 A magam erdeiben (elbeszélések)
Almárium – Fekete István füveskönyve ()
1979 Búcsú (elbeszélések)
Cönde/Csend ()
Derengő hajnal (regény) / eredetileg - Emberek között (1944) - címmel
Éjfél után... (regény)
Képzelet és valóság ()
Matula és egyebek ()
2001 Öreg naptár (Eddig kiadatlan, valamint 1935 és 1953 között hetilapokban kiadott novellák. Szent Gellért kiadó)
Vasárnap délután ()
Számadás (novellák)
Három karácsony (színdarab három felvonásban)
Harangszó (versek, Torontóban adták ki)
Köd (vadász-elbeszélések)
Karácsonyi látogatók (novellák)
Napló/Hajnalodik/Keserves évek (A "Keserves évek" Fekete Istvánné visszaemlékezései)

